
DRACOMIR PEROVIĆ

SISTEMATSKO ISTRAŽIVANJE FENOMENA REŽIJE

Da je moguće alternativno simultano naučno istraživanje režije izvan naučnih ustanova svedoči nesumnjiv uspeh *Ankete »Scene« o fenomenu režije (1977—1982)* Radoslava Lazića, koju je ostvario u saradnji s uredništvom novosadskog časopisa za pozorišnu umetnost *Scena*. U Lazićevim estetičkim istraživanjima režije učestvovali su mnogi ugledni jugoslovenski reditelji i stvaraoci kao što su: Mata Milošević, Hugo Klajn, Dimitar Kjostarov, Slavko Jan, Dimitrije Đurković, Miroslav Belović, Georgij Paro, Božidar Violić, Jovan Putnik, Mile Korun, Branko Pleša, Boro Drašković, Dejan Mijač, Kosta Spaić — a u delimično objavljenom *Dodatku* ovom istraživanju Mihalj Virag, Ljubiša Georgievski, Dušan Jovanović, Ljubomir Draškić, Paolo Madeli i Ljubiša Ristić.

Obuhvatajući sistematski fenomen dramske režije u pozorištu Lazić je preduzeo opsežna teatrološka eksperimentalna istraživanja u oblasti pozorišnih disciplina dramaturgije, glume, scenografije, kostimografije, scenske muzike, pozorišne organizacije, istorije pozorišta, kritike, estetike, psihologije, sociologije, prava, ekonomike i, najzad, teatrologije. Iz ovih obimnih istraživanja rađaju se svojevrсна estetička svedočanstva na jugoslovenskom pozorišnom prostoru. Kao rezultat tog višegodišnjeg rada (1977—1984) nastaje Lazićeva knjiga *Kultura režije*.*

Podržavajući ovo anketno istraživanje fenomena režije Georgij Paro zaključuje: »Možda

* Radoslav Lazić, *Kultura režije*, Ars longa, V. B., Beograd, 1984.

ste, kolega Laziću, ovom anketom na najboljem putu da pronađete pravi metod za buduću povijest i estetiku režije u nas.«

Njemu se pridružuje i Jovan Putnik (1914—1983): »Ne činim Vam nikakav kompliment ako kažem da je upravo to što Vi sada radite, zajedno s redakcijom *Scene*, nabolji put, izvanredno dobro nađen, da se načini jedna *dokumentarna prolegomena*, koja je nadasve važna za nastanak *nauke o teatru* kao stvarne naučne discipline. Ili, budimo skromniji: zasnivanje nauke o režiji u našim, jugoslovenskim okvirima, na činjenicama naše, jugoslovenske prakse.«

Da pomenemo još i mišljenje Miroslava Belovića: »Svoje prave trenutke reditelj doživljava na probama, na određenoj temperaturi i u prisnom kontaktu s umetnošću glumca. Na probama su često iskazani kratki, nezaboravni eseji, neponovljive refleksije i svedočanstva. Ako to nije uhvaćeno i zapisano u procesu rada, to propada. Samo retki reditelji uspeavaju da zapišu svoje umetničke avanture. Dok je reditelj u punoj snazi on ide iz režije u režiju, on mora u sebi da potisne Sofokla, da bi režirao Šekspira, mora da zaboravi Šekspira, da bi ušao u svet Beketa. Reditelji obično pišu kad ostare ili se razbole.«

U sklopu sistematskih istraživanja režije, najpre u *Anketi*, čiji će rezultati biti objavljeni u Lazićevoj knjizi *Traktat o režiji — jugoslovenski reditelji o umetnosti režije*, a koju treba čitati nerazlučno od Lazićevih istraživanja *estetike režije*, sada se objavljuje *Kultura režije — kao prilog nauci o pozorištu*.

U traganju za *kulturom režije* Radoslav Lazić je postavio otvorena i metodološki smišljena pitanja, koja se odnose na fundamentalne probleme rediteljske umetnosti, brojnim sagovornicima, umetnicima pozorišta i naučnicima pozorišta. Od mnogobrojnih pitanja izdvajaju se dva svojom suštinskom važnošću: *Šta je predmet dramske režije?* i *Koji je osnovni zadatak dramskog reditelja u pozorištu sada i ovde?*

Na Lazićeva estetička pitanja odgovorili su i *dramski pisci*: Ranko Marinković, Aleksandar Popović, Ivo Brešan, Veljko Radović; — *glumci*: Laslo Pataki, Marija Crnobori, Rade Marković, Šani Palaska, Boris Kavaca, Mustafa Nadarević, Rade Šerbedžija; — *scenografi*: Milenko Šerban, Miomir Denić, Dušan Ristić, Vladimir Marenić; — *kompozitor*: Zoran Hristić; — *istoričari pozorišta*: Borivoje S. Stojković, Filip Kalan Kumbatović, Nikola Batu-

šić; — *pozorišni kritičari*: Taras Kermauner, Slobodan Selenić, Laslo Vogel; — *estetičar*: Milan Damnjanović; — *psiholog*: Miodrag Mićević; — *teatrolozi*: Milan Đoković, Slobodan Jovanović, Milenko Misailović, Jovan Ćirilov, Petar Marjanović, Davor Šošić, Tone Peršak, Boris Senker i Borislav Jović — ukupno trideset i tri umetnika i pozorišna stručnjaka iz cele Jugoslavije, predstavnici različitih nacionalnih kultura i različitih generacija.

Rezultate svog naučnog istraživanja, prvog teorijskog i sistemskog istraživanja fenomena režije u nas Radoslav Lazić izlaže u svojoj estetičkoj tezi *Jugoslovenska dramska režija — teorija — praksa — propedeutika*.

Lazićevu *Kulturu režije* treba čitati kao živu pozorišnu lektiru, u kojoj će zainteresovani čitalac biti suočen s autentičnim pitanjima i odgovorima, a stručni pokrenuti nova pitanja tragajući za novim odgovorima o umetnosti režije, tako vitalne u našem vremenu.

